

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspeševanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p
Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 16. V Gorici, dne 31. avgusta 1912. Tečaj VIII.

Obseg: 1. Mangold, priporočljiva rastlina za krmljenje prešičev; 2. O gnojenju z umetnimi gnojili; 3. Žveplenokisl amonjak (Nadaljevanje in konec); 4. Gospodarske drobtinice; 5. Poročila; 6. Razne vesti; 7. Kmetijske novice; 8. Zapisnik občnega zbora »Goriškega kmetijskega društva« v Gorici; 9. Razglas glede komisijonelnega nakupa remontov.

Mangold, priporočljiva rastlina za krmljenje prešičev.

Mangold je neka vrsta pese. V nadzemskih delih t. j. v stebelu, listju, cvetu in semenu sta si mangold in pesa tako zelo podobna, da se jih prav lahko zamenja. V podzemskem delu ali korenu sta pa različna. Pesa ima namreč bolj ali pa manj iz tal štrleč močno debel, mangold pa le droban prišpičen, bolj hrenovej koreniki sličen koren, kateri je ves pod zemljo. Razlikujeta se pa tudi v barvi korena; pesin koren je namreč in sicer pri sladkorni pesi bel ali pa blede rudečkast, pri krmski pesi rudeč ali pa rumen, in mesnat, dočim je mangoldov vedno bel in trd. Ker sta si ti rastlini zelo podobni, zato imata tudi podobno latinsko botanično ime in sicer se zove pesa botaniški »Beta vulgaris rapacea«, mangold pa »Beta vulgaris Cicla«. Mangolda je več vrst, ki se pa razlikujejo samo po barvi listov oziroma listnih pecljev in reber. Tako n. pr. se dobi mangold, katerega listni peclji in rebra sorumenkasti, listna snov pa je zelenebarve. Dobi se pa tudi vrsta s srebrno belimi peclji in listnimi rebri, ter z zeleno listno snovjo in vrsta z rudečkastimi in temnorudečimi listnimi peclji in rebri, ter z nekoliko rudečkasto listno snovjo. V divjem stanu se nahaja samo prva tu opisana vrsta, katera raste po livadah ob jadranskem morju in prav o ti vrsti, ki se jo prideluje v južnih in severnih krajih po vrtih, ter uporablja

v kuhinji namesto špinače, hočem spregovoriti na tem mestu. Vse druge mangoldove vrste se uporabljajo namreč le bolj kot lepotične rastline.

Kakor že omenjeno, se uporablja **navadni mangold kot zelenjadna rastlina**, t. j. za prikuho, osobito v severnih krajih pri Nemcih, sicer pa tudi v južnih krajih v Franciji, Italiji, posebno pa na Grškem in v jutrovnih deželah in uživa pod imenom »š p i n a č a«.

Pri nas, bodisi na Primorskem, Kranjskem ali kjerkoli po slovenskih krajih, se dobi mangold v malokaterem vrtu, kar pa ni prav. Mangold ima namreč kakor rastlina, katera služi namesto špinače kot prikuha, veliko prednost pred špinačo in sicer v naslednjem. Kot prikuha je mangold slastnejši, dobi se od njega mnogo več materijala za kuhinjo, ki je od setve skozi celo prvo in še v drugem letu do meseca junija, ko gre mangold namreč šele v semè, ves čas na razpolago. Mangold je dveletna, špinača pa le enoletna rastlina. Posejati se mora mangold zgodaj v spomladi na močno pognojene lešice. Če se mu odkaže takšno zemljo, potem se ga prežanje lahko že v prvem letu 10 do 12 krat. V nastopnem letu požene zopet p r a v z g o d a j iz tal.

V Nemčiji in na Francoskem prirejajo mangold ne le kakor špinačo, ampak še na nek drug način za prikuho. Po leti in v jeseni ga uporabijo namreč kot nadomestek za špargelj. V ta namen puste del lešice obsejane z mangoldom popolnoma na miru ali ne da bi mangold preželi. Tak mangold napravi izredno velike liste z izredno debelimi peclji. Te listne peclje olupijo (ostrgajo), skuhamo v slani vodi, nato vodo odcede, zvrnejo peclje na krožnik in jih zabelijo s kruhovimi drobtincami, pocvrtimi na surovem maslu. Iz lastne skušnje smem trditi, da si človek, ki tako prirejene mangoldove listne peclje ali ta falsifikat uživa, prav lahko misli, da uživa šparglje, dasi niso takšne oblike ali vendar po okusu tako slični, ter so ne le dobra, ampak celo prav dobra jed. Zelo bi bilo želeli, da bi se udomačil mangold na Primorskem kot kuhinjska rastlina t. j. da bi ga noben vrt ne pogrešal^{*)}. Dobro bi bilo, ko bi se prideloval mangold tudi po njivah in uporabljal potem kot krma za prešiče.

Ako se poseje mangold prav zgodaj spomladi na prav dobro pognojeno njivo in sicer še bolj na redko, nego se seje radič,

^{*)} Dobi se sicer ta rastlina v kakem ali sicer le v malokaterem našem vrtu. (Op. ured.)

potem se ga prežanje ali pokosi — seveda če ni suša prevelika — 10 do 12 krat v prvem in potem še od marca do konec maja meseca še dva — do trikrat in še celo 4 krat v drugem letu, ter poklada prešičem. Mangold je za prešičerejca neprecenljive vrednosti, kajti ravno o zgorajnavedenem času mu primanjkuje sveže krme za prešiče. Prešiči žro mangoldovo listje zelo radi, bodisi surovo ali pa kuhano; to listje je pa tudi jako redilno. Vse, kar sem tu povedal ni, kakor se pravi po domače »s k l j u k e s n e t o« ali kar tako tje v endan priporočeno, marveč temelji na praktičnih izkušnjah. Sam sem uporabljal namreč mangold z najboljšim uspehom za krmljenje prešičev že pred 30 leti na nekdanji dež. vin. in sadj. šoli na Slapu pri Vipavi in po premestitvi iste na Dolenjsko, tudi na šoli na Grmu. Istina je, da je mangold za vipavsko in primorsko podnebje prav pripraven, a ne tako za dolenjsko, kajti ko ga sneg pokrije, polotijo se ga miši, ako pa snega ni, mangold pozebe.

Zdi se mi, da bo marsikateri, ko to prečita, tako-le modroval: »Ja zakaj naj bi še mangold prideloval, saj imam vendar že peso nasajeno in saj mi da ta za po leti in pozimi dovolj krme za prešiče?« Res je tako in žalibog, da je tako, t. j. da se pesa preveč obira! Pomisli nekoliko in pritrđil mi boš, — da imam jaz prav. Če krmsko peso obiraš, ostane drobna. Obirana pesa bo tehtala znabiti $\frac{1}{2}$ do 1 kg, neobirana pa bi tehtala 2 do 3 kg in če je leto ugodno še celo več nego toliko. Pomisliti pa je treba tudi, da zahteva obiranje pese mnogo dela, nasprotno pa zahteva žetev ali pa košnja mangolda razmeroma le malo časa in truda. Seveda je treba paziti, da se ob žetvi ali košnji mangold ne odreže ali prežanje preblizu tal t. j. da se mu ne odreže srca, kajti potem ne požene več.

Da bi se priredile na Primorskem poskušnje z mangoldom, bilo bi znabiti dobro, ko bi naročilo »Gor. kmet. društvo« nekoliko tega semena in ga, če je mogoče, razdelilo med nekatere svoje društvenike brezplačno, sicer utegne ostati mangold le na papirju v »Prim. Gospodarju«.

R. Dolenc.

O gnojenju z umetnimi gnojili.

Gnojenje z umetnimi gnojili se je v zadnjih letih že precej razširilo; mnogo se piše in razpravlja o uporabi umetnih gnojil,

toda vzlic temu je še mnogo takšnih kmetovalcev, ki se niti ne zmenijo za kak dober nasvet. Najstarejše ali najbolj znano umetno gnojilo je Tomasova žindra, ki je sicer izvrstno gnojilo, ali vendar ono samo ne zadosti vsem rastlinskim potrebam. — Naši kmetovalci si nabavijo za svoje travnike večinoma le Tomasovo žindro ali pa samo superfosfat, ne da bi se o ti priliki spomnili na to — dasiravno so že večkrat slišali — da spravijo s tema gnojilama v zemljo v glavnem le fosforovo kislino. Ali rastlinam sama fosforova kislina ne zadostuje, ampak poleg nje morajo dobiti tudi kali in dušec, zato pa je treba pripraviti tudi te snovi v zemljo in sicer v obliki gnojil. Jako hvalevredno je od vsakogar, ki je pognojil travnik v jeseni s Tomasovo žindro, ali grajo zasluži pa, če ni raztrosil takrat ali pa vsaj kasneje tudi kalijevo sol. Na hektar ali $1\frac{3}{4}$ orala se raztrosi navadno 200—250 kg kalijeve soli in 600—700 kg Tomasove žindre. Vobče primanjkuje našim travnikom tudi dušca, vsled tega je dobro, da uporabimo za gnojenje travnikov s prejšnjimi gnojili vred tudi kakšno dušечно gnojilo n. pr. čilski soliter, katero gnojilo učinkuje jako hitro in ugodno na razvoj trav. Trave in detelje sprejmejo sicer neko gotovo množino dušca in ozračja, vendar pa ne toliko kolikor ga resnično potrebujejo. Najbolje je, če se raztrosi čilski soliter v dveh obrokih v spomladi in sicer najprvo, ko začno travniki zeleneti, v drugič pa kakšne 4 tedne kasneje. Na hektar zadostuje 100 kg. Ako odtrgamo rastlinam eno ali pa drugo tu navedenih gnojil, potem se rastline ne razvijejo tako, kakor bi se lahko, ako bi jim postregli s popolno hrano. Današnje razmere pa zahtevajo, da se dobi od zemlje čim mogoče veliko, če se hoče imeti kaj čistega dobička. Kdor obdeluje svojo zemljo tako, da morda še celo stroške komaj pokrije, kriv je sam, kajti pripomočkov imamo dovolj, da si lahko pomagamo iz zagate, samo posluževati se jih je treba.

Ker se bliža čas, ko bo treba zopet s plugom na polje, da bo treba namreč pripravljati njive za ozimine in morda še celo obenem gnojiti, zato se mi zdi primerno, da opozorim marsikoga na umetna gnojila ter poudarjam, da se obnesejo umetna gnojila prav dobro tudi pri žitu. Umetna gnojila priporočam posebno onim, ki nimajo dovolj domačega gnoja. Seveda se mora uvaževati tudi v tem slučaju načelo, da potrebuje namreč tudi žito fosforovo kislino, kali in dušec. Priporočam, naj nikdo ne izpusti enega ali drugega teh gnojil, češ, da je predrago; v tem slučaju

ni varčevanje na pravem mestu, marveč se maščuje pri žetvi. Vsak kmet ve dobro, da je, med žetvijo setve, ki je bila dobro in žetvijo setve, ki je bila slabo pognojena z domačim gnojem, razlika velika; slično se godi tudi pri uporabi umetnih gnojil. Vsakdo želi, da bi zrastle krepka pšenica, rž in ječmen in da bi bili klasi kar ped dolgi; ali kakor mora zaužiti človek, ki hoče postati velik in krepak, zadostno zdrave in tečne hrane, ravno tako je treba postreči tudi rastlini s primernim in zadostnim gnojilom. Ozimnam se pognoji z umetnimi gnojili preden se sejejo t. j. s kalijevo soljo pomešano s Tomasovo žlindro. Ta zmes naj se ali že pred oranjem raztrosi po vrhu in nato podorje ali pa naj se raztrosi po preorani njivi in nato dobro z brano zavleče. Za vsak hektar naj se vzame 150—200 kg kalijeve soli in 500—600 kg Tomasove žlindre. Na vsak hektar naj se vzame tudi še po 100—150 kg čilskega solitra. Tretjina tega solitra naj se raztrosi ob sejanju, druga tretjina v spomladi, ko začne setev zeleneti in ostali soliter pa približno 1 mesec za tem. Pri spomladanskem raztrošanju solitra naj se pazi, da se bo raztrošal čilski soliter po suhih in ne po rosnih ali mokrih rastlinah, sicer jih osmоди.

M.

Zveplenokisli amonjak.

(Nadaljevanje in konec.)

Ali kaže uporabljati amonjev sulfat istočasno, ko se je uporabilo za gnojenje hlevski gnoj? — To je različno in odvisno od dobrote hlevskega gnoja in pa od tega, ali se je njiva s hlevskim gnojem malo ali močno pognojila. Največkrat ne zadostuje rastlinam ona množina dušca, ki se je spravila v zemljo s hlevskim gnojem, kajti že na gnojniku se izgubi iz gnoja mnogo dušca in sicer onega, ki bi prišel rastlinam najprej v prid. Oni dušec pa, ki ostane v gnoju je večidel tak, da se izpreminja v zemlji le počasi v takšno obliko, v karkšni ga rastline lahko požijejo.

Če se hoče doseči z amonjevim sulfatom ugoden uspeh, se ga mora trositi kakor vsako drugo gnojilo o pravem času. Dušec amonijevega sulfata učinkuje namreč šele takrat popolnoma, ko se je spremenil v zemlji v solitarno kislino ali v tvar, ki je rastlinam lahko zaužitna. Da se pa spremeni dušec amonjevega

sulfata v takšno tvar, zato je treba več ali pa manj časa, to se ravna namreč po podnebj, vremenu in kakovosti zemlje.

Ako se hoče uporabiti amonjev sulfat za ozimino, naj se ga rastrosi tik pred sejanjem ali pa istočasno, ko se ozimina seje. Če se ga hoče uporabiti pri ozimini spomladi ali raztrositi ga kar povrhu setve, raztrosi naj se ga kolikor mogoče zgoaj t. j. še preden začne žito znova poganjati, ker potrebuje ozimina, ravno ko prične znova poganjati, največ dušičnate hrane. Isto velja tudi za travnike.

Če se hoče pognojiti pomladanskim setvam z amonjevim sulfatom, raztrosi naj se ga nekoliko časa pred sejanjem ali sajenjem, pri okopavinah kakih 14 dni ali celo 4 tedne prej. Na lahkih zemljah zadostuje, če se ga raztrosi 8—14 dni prej. Sicer se ne da določiti natančno, koliko tega gnojila naj se uporabi za vsako posamezno vrsto rastlin, ker odvisi množina gnojila od zemlje, vsled tega hočem podati v sledečem le nekako splošno navodilo.

Če je njiva, katero hočeš obsejati s pšeničo, že od prej premala pognojena, vzemi na vsak ha*) poleg 80—100 kg kalijeve soli in 200—250 kg superfosfata, še 60—80 kg amonjevega sulfata. Za lahke zemlje vzemi na vsak ha poleg 250—500 kg kajnita in 300—400 kg Tomaževe žindre še 50—80 kg amonjevega sulfata. Zapomni si pa dobro, da se mora Tomaževa žindra, če se jo hoče rabiti z amonjevim sulfatom vred, raztrositi vsaj 14 dni prej, preden se raztrosi amonjev sulfat.

Za ozimno rž vzemi na vsak ha poleg 500 kg kajnita in 300—400 kg Tom. žindre še 60—100 kg amonjevega sulfata, za jaro rž pa poleg 200 kg superfosfata in 150—200 kg 40% kalijeve soli še 80 kg amonjevega sulfata na vsak ha.

Za oves, dasiravno raste in obrodi tudi na slabiji zemlji, je dobro, če raztrosiš na vsak ha poleg 300 kg superfosfata še 150 kg amonjevega sulfata.

Za koruzo vzemi, če ni zemlja dovolj gnojna, na vsak ha poleg superfosfata še 200 kg amonjevega sulfata.

Za krompir vzemi, če mu gnojiš s hlevskim gnojem, na vsak ha poleg 100—200 kalijeve soli in 180 kg superfosfata še 80 kg amonjevega sulfata. Če hočeš uporabiti za gnojenje

1 ha = 10.000 m², 1 njiva pa približno le 3650 m², torej ima hektar približno 2 3/4 njive. To v pojasnilo onim, ki se drže še vedno radi stare mere.

samo umetna gnojila, vzemi na vsak ha poleg 200 kg 40% kalijeve soli in 200 kg superfosfata še 200 kg amonjevega sulfata.

Za k r m s k o p e s o vzemi na vsak ha poleg 600 kg Tom. žlindre ali pa 300 kg superfosfata in 250 kg 40% kalijeve soli še 200 kg amonjevega sulfata.

Za zeljnate rastline na vsak ha 300 kg 40% kalijeve soli, 300 kg superfosfata in 300 kg amonjevega sulfata.

Za trte vzemi, če ti hlevskega gnoja primanjkuje ali pa če ti je težavno spraviti hlevski gnoj v vinograd, in sicer za jesensko gnojenje na vsak ha poleg 250 kg 40% kalijeve soli in 600 kg Tom. žlindre še 250 kg amonjevega sulfata. Za pomladansko gnojenje vzemi namesto Tom. žlindre superfosfat, a poleg njega obenem 250 kg 40% kal. soli in 250 kg amon. sulfata.

Za vsako sadno drevo vzemi poleg $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kg 40% kalijeve soli in $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kg superfosfata še $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kg amonjevega sulfata.

Za travnik vzemi in sicer za jesensko gnojenje na vsak ha po 500 kg Tom. žlindre in 500 kg kajnita, spomladi pa raztrosi še 200 kg amonjevega sulfata, če nisi v stanu uporabiti gnojnice.

Če hočeš pognojiti travnik šele spomladi, vzemi na vsak ha 500 kg superfosfata in 150 kg 40% kalijeve soli, ter 200 kg amonjevega sulfata. Amonjev sulfat raztrosi po travniku, kakor hitro je skopnel sneg ali preden začne trava poganjati.

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

Kalijeva sol (40%) se da uporabiti pri vseh rastlinah s približno enakim uspehom kakor kajnit. Za krompir naj se vzame namesto kajnita kalijeva sol, za peso in repo je pa boljši kajnit, ker vplivajo postranske soli, ki se nahajajo v njem, ugodno na rast teh rastlin. Zdi se, da vgaja kajnit tudi žitu bolj nego kalijeva sol, sicer je pa razlika v pridelku komaj znatna. Glede tega, katero od teh gnojil naj se uporabi za gnojenje, odločuje v prvi vrsti kakovost zemlje. Za lahke zemlje je boljše uporabiti kajnit, ker postanejo po tem gnojilu bolj zvezne, za težke zemlje je pa boljši, če se pognoje s kalijevo soljo, kajti po kajnit se napravi na površini zemlje skorja, posebno če se uporablja za gno-

jenje redno le kajnit. Kajnit naj se uporablja za gnojenje v zveznih zemljah kvečem le za peso in repo, ker se te rastline večkrat okopavajo in plevejo in se skorja, ki se napravi vrhu zemlje, s tem razruši. Kajnit in kalijeva sol se lahko uporabljata za gnojenje o vsakem letnem času. Najbolje je, če se raztrosita dva do štiri tedne pred sejanjem in nato podorjeta, sicer pa se pognoji z njima lahko tudi več časa pred sejanjem, kajti spoji se kali v zemlji tako, da ga ne more deževje izlužiti. Za krompir naj se pognoji s kajnitom na vsak način že v jeseni, s kalijevo soljo samo gnoji se pa lahko tudi kasneje, vendar pa nikdar tik pred sejanjem ali sajenjem. Ozimina se pognoji lahko s kalijevimi solmi kar povrhu, samo pa se ne smejo trositi ta gnojila po ozimini, ko so rastline rosne, ker bi jih osmodila.

Namazite sadno drevje z apnenim beležem. — Namazati sadno drevje s 5–6% svežim apnenim beležem in sicer prvokrat v jeseni, ko mu je listje odpadlo, in v drugič zgodaj spomladi, preden ozeleni, je zelo priporočljivo. Dobro je, če se doda iz živega apna sveže napravljenemu beležu na vsakih 100 l po 300–500 gr modre galice. Doda pa naj se galico šele potem, ko se je apneni belež ohladil.

✕ **Kaj je storiti z rastlinami, rastočimi v loncih.** — Meseca septembra nastopijo že precej hladne noči, zato se priporoča, naj se spravijo v loncih rastoče na prostem razložene rastline in sicer bolj občutljive, vsaj pod kako ostrešje. Preden se pa prenesejo pod ostrešje, naj se skrbno osnažijo. Omijejo naj se lonci na zunanji strani, luknje v dnu loncev naj se odmaše, suhi cveti in listi naj se otrebijo, privzdignjena zemlja naj se z roko potlači, izprana zemlja naj se nadomesti z drugo, posebno pa naj se pazi, da se spravijo z loncev vsi polži in drug mrčes. Iz loncev na prosto presajene cvetlice, naj se vsade zopet v lonce.

✕ **Spotjenim konjem mrzla voda ne škoduje,** če se potem ko so se je napili, takoj zopet gibljejo. Strogo pa je treba paziti pri močno žejnih konjih, ki so obenem tudi gladni. Takim živalim naj se da, preden se napajajo, v vodo pomočene šopke sena.

Kateri čas je najprimernejši za gnojenje travnikov. — Najprimernejša meseca za gnojenje travnikov sta meseca november in december, sicer pi se gnoje travniki, če ni snega, lahko tudi pozimi ali pa zgodaj spomladi. Časa je toraj skoro $\frac{1}{2}$ leta za gnojenje travnikov. Če se uporabi za gnojenje Tomasova žlin-

dra, naj se uporabi obenem tudi kakšno kalijevnato umetno gnojilo, bodisi v obliki 40% kalijeve soli ali pa v obliki kajnita. Kakšna množina enega ali drugega gnojila naj se vzame, to se ravna seveda po stanju travnika. Ako je travnik srednje dober ali pa dober, potem naj se raztrosi na vsak hektar 400—600 kg Tomasove žlindre in 400—600 kg kajnita, ali namesto slednjega 120—140 kg 40% kalijeve soli. Ako se hoče spraviti slabe travnike v dober stan, potem je dobro, če se pognoje prva leta z večjo množino t. j. s kakimi 800 kg gnojila na hektar. Da se gnojila hitreje raztrosijo, naj se med seboj pomešajo, ali zmešajo naj se pa le v toliki množini, kolikor se jih zamore raztrositi v 24 urah, sicer se zmes, če predolgo leži, sprime v kepe, kar pa otežuje enakomerno raztrošanje.

POROČILA.

Kako kaže trgateg v Italiji? Kakor pravi poročilo v »Allgemeine Wein Zeitung«, bo letos trgateg v Italiji takšna, da bo presegala glede količine trgateg iz leta 1911. Takrat so pridelali namreč v Italiji 42.654,100 hl.

Cene mošta in zdrozgalice na Tirolskem. — Kar se Tirolskega tiče, prinaša ta časopis naslednje poročilo: (Trident, 24. avgusta 1912.) Pred nekimi dnevi se je pričelo z nakupovanjem belega grozdja in sicer se ga je plačevalo, kakor smo sodili že poprej, po prav visoki ceni. Pri nas ni bilo namreč niti lansko leto toliko popraševanj, kolikor jih je letos. Kupei so si zagotovili in sicer izključno le belega grozdja 30.000—40.000 q po K 23—24,50 za 100 kg in zdrozgalico hl po 23,50—24 K. »Vinarska razpošiljalna zadruga« je kupila večjo množino belega grozdja brez fiksne cenine podlage. Tendenca za belino stoji prav trdno in sicer radi tega, ker so dognala poizvedovanja »Zveze vinotržcev«, da bo tega grozdja povprečno le srednje veliko, deloma pa celo pod to mero. Črnina obeta dobro trgateg in sicer nad srednjo mero. Nadejati se je, da bo cena belini še rastla, nasprotno pa da se bo plačevala črnina letos po nižji ceni od lanske.

Razkazovanje plugov na motor. C. kr. kmetijska družba na Dunaju namerava prirediti v jeseni t. l. na kakem posestvu v bližini Dunaja razkazovanje, tičoč se uporabe plugov na mo-

tor, zato vabi vse izdelovatelje takih plugov, naj se udeležijo s svojimi izdelki te prireditve. Kdor želi natančneje pojasnil, naj se obrne do: »Maschinenverkaufsbureau der k. k. landwirtschafts-Gesellschaft in Wien, Schauflergasse 6«. Obenem se naprošajo kmetovalci, ki bi se hoteli udeležiti tega razkazovanja, naj se prijavijo pri zgoraj navedenem uradu, da se jim svoječasno sporoči, kdaj se bo razkazovanje vršilo.

Urad c. kr. kmetijske družbe na Dunaju za prodajo strojev.

Uvaževaje ponovno izražene želje, došle c. kr. kmetijski družbi na Dunaju od strani raznih kmetijskih krogov, da naj bi se jim namreč priskrbovalo najboljše kmetijske stroje, je sklenil osrednji odbor te družbe, da vgodi tej želji in otvori poseben oddelek t. j. posvetovalnico v svrhu rešitve tehničnih vprašanj in da nastavi lastno prodajalno kmetijskih in gospodarskih strojev. Ta urad je že začel poslovati. Priskrboval bo kmetovalcem in gozdariem razno orodje in stroje (tudi nadomestne dele), pojde jim na roko pri uredbi mlekarnic, žganjarnic itd., ter bo priskrboval tudi poprave strojev in orodja. Vodstvo tega oddelka se je poverilo bivšemu dolgoletnemu ravnatelju tvrčke Rud. Sack, Siegfriedu Gerstl. Urad za prodajo bo dajal kmetovalcem in gozdarjem potrebne nasvete in jim priskrboval najboljše tu in inozemske stroje in orodje in sicer po enaki ceni, po kakršni bi jih dobili, če bi jih naravnost naročili iz tvornice. Ker bo preskrbljen urad z veliko zalogo in bo prirejal permanentne razstave, zato priporoča vsem onim, ki se za to zanimajo, da si to o priliki ogledajo.

Kmetijska šola na Grmu prične z mesecem novembrom novo šolsko leto 1912./13. Zimska šola traja dve zimi, od novembra do konca marca. Priporočamo to šolo pred vsem sinovom iz živinorejskih in poljedelskih krajev in sploh mladeničem, ki zamorejo le pozimi od doma. Mladeniči, ki so kaj bolj šolani, se zamorejo sprejeti celo v drugi tečaj zimske šole, tako da ostanejo le 5 mesecev na šoli. Letna šola traja od novembra do konca oktobra in je namenjena pred vsem sinovom iz vinorodnih krajev dežele. Za sinove kranjskih posestnikov je razpisanih 36 prostih mest, plačujoči učenci pa plačujejo za hrano in stanovanje po 30 K mesečno. Prošnje za sprejem v šolo je predložiti **najkasneje do 15. septembra t. l. na ravnateljstvo** kranjske kmetijske šole na Grmu, kjer se dobe tudi vsa potrebna pojasnila.

RAZNE VESTI.

Novi kmetijski list. list za vrtnarstvo in rejo malih domačih živali. V Kranju je začel izhajati letos kmetijski list pod naslovom: »Prijatelj narave«, katerega izdaja in ureduje F. Globočnik. Te dni je izšla že četrta številka z naslednjo vsebino: 1. Rihard Dolenc: Krasna vrtnica. Dr. Sebastjan Elbert; 2. Začasna soparna gredica (nadalj.); 3. Race so zelo koristna vrsta domače perutnine; 4. Delo meseca malega srpana; 5. Jos. Sorč: Špinača. List izhaja mesečno in stane celoletno 4 K.

Opozarjajo se naši konjerejci na današnji razglas glede komisijonelnega nakupa remontov in priporočamo, naj pripeljejo vse konje, ki se jim zde za to posobni, dne 16. septembra v Gradiško.

KMETIJSKE NOVICE.

† **Franc Kocjančič**, veleposesnik v Podgori pri Gorici je umrl 23. avgusta t. l. v Brežah na Koroškem. Pokojnik je bil ustanovnik »Gor. kmet. društva« ter njegov tajnik od 14. septembra 1905. do konec septembra 1910, toraj celih pet let. Ko je tajništvo odložil, je bil izvoljen članom osrednjega odbora tega društva. Bil je nadalje predsednik »Sadjarske zadruge za Goriško« in »Vin. in sadj. društva za Brda«, odbornik »Goriškega vinarskega društva« i. t. d. Bil je blaga oseba ter si je mnogo prizadeval in se trudil za povzdigo kmetijstva v slov. delu goriške dežele, za kar mu moramo biti goriški, slovenski kmetovalci jako hvaležni. Blag mu bodi spomin!

ZAPISNIK

občnega zbora „Goriškega kmetijskega društva“. vršečega se 25. julija 1912 ob 10. uri predpoldne v prostorih hotela „Pri zlatem jelenu“ v Gorici

(Nadaljevanje in konec.)

Nato podeli predsednik besedo I. Mervicu, kateri čita naslednje:

Slavni zbor!

Goriško-Gradiščanska, posebno pa njena vipavska in kanalska dolina ter Brda, deloma tudi Kras, slovi že nekdanj kot

Proračun

Prejemki

1. Gotovina v blagajni iz leta 1911		179.92
2. Letnine a) tekoče	4503.—	
b) zaostale	4660.—	9163 —
3. Naročnine a) tekoče	2228.—	
b) zaostale	1440.—	3628.—
4. Inserati a) tekoči	800.—	
b) zaostali	529.41	1329.41
5. Državna podpora za „Primorskega Gospodarja“		1200.—
6. Primanjkljaj		14689.67
		30190.—

sadjerodna pokrajina in sicer za pridelovanje finejšega ali namiznega sadja, tolimnski hribi pa bolj za pridelovanje gospodarskega sadja. Dasiravno so te pokrajine kakor nalašč ustvarjene za sadjerejo, vzlic temu se prideluje v teh krajih sadje na zelo primitiven način, akoravno bi se pridelovalo lahko finejše sadje od onega, kakoršno se prideluje na splošno dandanes. Sadno drevje se zasaja v teh krajih po vinogradih, v plante, po njivah, po travnikih i. t. d., kar je gotovo zelo napačno.

V prvem slučaju ovira sadno drevje v razvoju trte, v drugem slučaju zamori njivske pridelke i. t. d., z druge strani se pa to sadno drevje ne oskrbuje tako, kakor bi se moralo oskrbovati, da bi se pridelovalo lepše in boljše sadje. Ker je pa mogoče oskrbovati sadno drevje samo tedaj pravilno, če se napravi z njimi posebni nasadi ali prav za prav sadovnjaki in z

za leto 1912.

Izdatki

1. Nagrade, plače, dnine, remuneracije	8100.—
2. Pisarniški stroški, pis. potrebščine, poštne, kurjava in svečava, knjige, inventar in časopisi	1470.—
3. Najemnino za pisarnico in skladišča	2500.—
4. Društveno glasilo a) uredovanje	1200.—
b) sotrudniki	1000.—
c) tisk, poština, razpošiljanje, vezanje, provizija za in serate	4920.—
	<u>7120.—</u>
5. Kmetovalni stroški in kmet. predavanja	4000.—
6. Obresti izposojil	3000.—
7. Za prireditve poskusov	2000.—
8. Neprevideni troški	2000.—
	<u>30190.—</u>

druge strani, ker je tudi za pridelovanje namiznega sadja to potrebno, zato mora biti skrb našega društva, da izpodbuja naše kmetovalce k napravljanju sadovnjakov. Ker pa našim kmetovalcem čestokrat primankuje denarnih sredstev za to, zato predlagam, naj sprejme današnji občni zbor naslednji predlog:

»Naj bi se obrnilo naše društvo do visoke vlade in deželnega odbora goriškega, da naj dovolita za povzdigo sadjereje v tukajšnji deželi primerno denarno podporo, katera naj bi se uporabila za to, da bi se podeljevale našim posestnikom, ki bi napravili sadovnjake po načrtu strokovnjaka, primerne nagrade.

Ako je le mogoče, naj bi napravili visoka vlada in dežela najpoprej sami nekatere vzor sadovnjake in podeljevali naj bi potem primerne nagrade onim kmetovalcem, ki bi jih v tem

posnemali, ali pa naj bi onim, ki bi bili pripravljene ali voljni napraviti takšne vzor sadovnjake, ako ne brezplačno, vsaj po zelo nizki ceni oddajala sadilni material iz državnih oziroma deželnih drevesnic.«

Ta predlog se je sprejel soglasno.

Za tem čita to-le:

Slavni zbor!

Da se sadjereja, kakor bi se lahko po pravici reklo ena poglavitnih kmetijskih panog v slovenskem delu poknež. grofovine Goriško - Gradiščanske, povzdigne na ono stopinjo, na kakršni se nahaja dandanes že v marsikateri avstrijski deželi in kronovini in kar je tu pri nas že lažej izvedljivo, ker so potrebne razmere in tla za sadjerejo jako ugodne, zato je neobhodno potrebno, da se naše kmečko ljudstvo ne le poučuje v sadjereji potom kmetijskih časopisov in po kmetijskih učiteljih, ampak da se mu da v roko tudi primerno berilo, poučno knjigo o splošnem umnem sadjarstvu. Take knjige pa naše ljudstvo do dandanes še vedno pogreša.

Leta 1877 je izšla prva slovenska knjiga o sadjereji pod naslovom »Umni sadjerejec« ki jo je spisal Fr. Kuralt, bivši prof. na goriški deželni kmetijski šoli in katero je izdala »Družba sv. Mohora« v Celovcu. Pozneje t. j. leta 1887 je izdal knjigo o sadjarstvu v slovenskem jeziku pod naslovom »Sadjarstvo ali ovočastvo« Rih. Dolenc, tadanji ravnatelj vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu. Izšel pa je žalibog le prvi del te prekoristne knjige in sicer samo oni, tičoč se izpodreje sadnih drevesc. Trditi smem toraj, da nima naš slovenski kmetovalec-sadjerejec še dandanašnji pri rokah nikake poučne knjige o sadjereji, spisane v njegovem jeziku, zato se pa tudi ni čuditi, če sadno drevje tako slabo oskrbuje, če prideluje le malovredno sadje, če ne zna sadja pravilno obirati, sortirati i. t. d.

Z ozirom na to, da je spisal pred kratkem naš vrli strokovnjak, vseskozi praktičen sadjerejec g. Rihard Dolenc, bivši ravnatelj deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu, obširno knjigo o sadjarstvu v slov. jeziku, ki pa ni še natisnjena, ampak se nahaja šele v rokopisu, predlagam naslednje: **»Naj bi se obrnilo naše društvo do visoke vlade in deželnega odbora s prošnjo, da bi mu naklonila primerno podporo, da prejemenjeno knjigo založi in jo odda potem našim sadjercem po kolikor mogoče nizki ceni.«**

Društvenik Maks Ukmar predlaga, naj bi se jemalo v obeh predlogih g. Mervica v obzir tudi Kras.

Sprejmejo se soglasno predlogi Mervica in Ukmar.

Predsednik podeli na to besedo Al. Brajniku.

Govornik razlaga, kako se šikanira okoličane na goriškem izvoznem trgu, da se je zahtevalo namreč prej od vsakega voza

tržnine le 30 v, da se pa zahteva sedaj kar 80 vin, in da je privolilo pobirati to tržnino c. kr. namestništvo. Pravi, naj bi ukrenilo društvo vse potrebno, da bi se ta magistratov sklep razveljavil ali pa naj bi se poskrbelo, da bi se postavil izvozni trg za okoličane kje zunaj mesta.

Predsednik odgovori na to, da je napravilo društvo že svoječasno primerne korake prav v ono svrho, kakor je predlagal Al. Brajnik, a da se ni doseglo zaželjenega uspeha, sicer pa da sprejme ta nasvet in bo skušal tudi to, če bo le mogoče.

Govornik pravi nadalje, da se je naložila na krompir, ki se uvaža iz naših krajev v Nemčijo in sicer na vsak kvintal 1 K carine, da je pa oni krompir, ki prihaja iz Italije v Nemčijo, carine prost. Predlaga, naj bi se zavzelo društvo na pristojnem mestu za to, da bi se odpravila carina za oni čas, ko se izvaža naš krompir, t. j. od 15. junija do 31. avgusta vsakega leta.

Presednik pravi, da se bo po možnosti upoštevalo tudi to željo.

Ker se ne oglasi nikdo k besedi, zahvali se predsednik društvenim odbornikom, članom raznih odsekov, posebno pa društvenim garantom za izborna in požrtvovalna sodelovanja v prid društvu, posebej pa še vladnemu in deželnemu zastopniku za udeležbo na občnem zboru in zaključni zborovanje ob 11³/₄ predpoldne.

Št. II.—1006/3—12.

Razglas.

C. k. domobranska uprava namerava svojo potrebo konjeniških remont v jeseni 1912 pokriti, kakor dosedaj potom priveditve komisijonelne nabave remont.

V to svrhu se priredi v **Gradiški** v **ponedeljek dne 16. septembra 1912 ob 8¹/₂ uri dopoldne** komisijonelni nakup remont, kojemu bode prisostvovala v to določena komisija divizije dalmatinskih deželnih strelcev na konju.

Kupilo se bode samo konje od rejcev zrejene in notorično od njih vzgojene, ki so opremljeni z živinskimi ptnimi listi izda-

nimi v smislu § 8. zakona od 6. avgusta 1909, drž. zak. št. 177, od dovršenega četrtega do sedmega leta, od 154 do 159 cm viškoski, z dobrim hrbtom, in ki imajo pravilno hojo.

Za take **plemenske konje**, ki so povsem sposobni za remonte, se bode plačalo po 700 kron.

Tem konjem je možno pripoznati tudi, oziraje se na njih kakovost in na druge okolnosti, še posebno nagrado iz sredstev c. k. poljedelskega ministerstva in sicer po sledečih načelih.

Nagrado zamorejo samo oni rejci dobiti, ki imajo državljansko pravico v državnem zboru zastopanih kraljestvih in deželah in ki potom »pedigrée-ja« (svedočbe plemena) dokažejo, da so dotične remonte zares sami v totranski državni polovici vzgojili.

Za slučaj, da ne bi posamezni rejec zamogel doprinesiti za časa nakupa tega dokaza, zamore komisija za nakup remont izjemno dovoliti, da se ta dokaz pozneje, toda najkasneje tekom 14 dnij, predloži četi, koja je nakupila remonte.

V tem slučaju se izplačajo nagrade iz zaklada c. kr. poljedelskega ministerstva po predložitvi potrebnih listin potom imenovane čete.

V obče ne bode nagrada za posemeznega konja večja nego 100 kron.

To se daje vsled odloka c. kr. domobranskega ministerstva z dne 5. avgusta 1912, št. XVI—1965 ex 1912, na obče znanje.

TRST, dné 17. avgusta 1912.

OD C. KR. NAMESTNIŠTVA.

